
Ämnesproven i grundskolans årskurs 9 och specialskolans årskurs 10

Provrapport Samhällskunskap

Årskurs 9

Vårterminen 2017

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INST FÖR PEDAGOGIK OCH SPECIALPEDAGOGIK

Innehåll

Inledning.....	3
Konstruktionsprocess för provet	3
Bakgrund.....	3
Provets sammansättning.....	4
Bedömningsanvisningar.....	4
Provresultat med kommentarer.....	4
Resultat fördelat på faktorena kön och undervisning i SvA.....	5
Validitet och reliabilitet	8
Validitet	8
Reliabilitet	9
Enkätresultat med kommentarer	12
Avslutning	17
Referenser	18
Bilaga 1: Utprövningar inför årets prov	

Inledning

Skolverket har i uppdrag av regeringen att ansvara för och genomföra nationella prov i SO-ämnena (dvs. geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap) i årskurs 9. Skolverket har i sin tur gett i uppdrag åt Göteborgs universitet att konstruera de nationella proven i samhällskunskap för årskurs 9. Denna rapport behandlar ämnesprovet i årskurs 9. Provet genomfördes den 2 och 4 maj 2017.

Lärarna har digitalt inrapporterat provbetyg och uppgiftsresultat för ett urval av elever. Lärare har också besvarat en digital enkät. Ett urval av hela elevprov har också skickats in.

Denna rapport bygger på de inrapporterade provresultaten, de hela elevproven, lärarenkäterna och resultaten från SCB. Skillnaden mellan SCBs statistik och vårt urval redovisas också. Det är viktigt att hålla i minnet att det är cirka en fjärdedel av de möjliga lärarna som har besvarat enkäten och att det kan påverka utfallet.

I materialet nedan nämns flera statistiska metoder och begrepp. Man behöver inte ha kunskaper om dessa för att kunna följa resonemanget. De är ändå angivna så den intresserade kan läsa vidare om våra metoder och statistiska överväganden.

Konstruktionsprocess för provet

Bakgrund

Ämnet samhällskunskap förekommer bara i de nordiska länderna. I övriga världen finns ofta ett ämne som påminner om statsvetenskapsdelen inom samhällskunskap, men inget med vårt ämnes alla olika delar: statsvetenskap, nationalekonomi, sociologi, kulturgeografi och idag också internationella studier, juridik, kriminologi osv. Det finns inga andra obligatoriska nationella prov i ämnet. Norge har ett frivilligt prov inom So.

Vid provkonstruktion talar man ofta om god mätsäkerhet. Det kan låta tekniskt men är samma sak som att eleven ska ges så goda möjligheter som möjligt att visa sina kunskaper och att provet speglar elevernas faktiska kunskaper. God mätsäkerhet kräver att elever prövas med fler frågor inom varje del av kunskapskraven¹. Om detta inte sker riskerar man att allt för mycket av elevens resultat styrs av slumpen. Detta innebär också att vår verksamhet att utprova uppgifter blir stor och kvalitetskrävande.

Förutom mindre utprövningar av enstaka uppgifter har fyra större utprövningar genomförts inför proven 2017. Under framtagandet av ämnesprovet har tusentals elever och hundratals lärare medverkat vid dessa prövningar (4277 elever, 128 lärare på 118 skolor från Sorsele till Trelleborg - för årskurs 9-provet). Se bilaga 1.

Under arbetet med att sälla fram bra uppgifter ur de prövade har vi arbetat mycket medvetet med olika varianter av IRT, Item Response Theory, s.k. modern mätteori. Vi har med hjälp av olika program analyserat varje prövning i detalj, hur de olika uppgifterna fungerat i olika elevgrupper osv.

En stor del av vårt arbete handlar om reliabilitet och validitet. Vi redovisar detta i ett senare kapitel.

Liksom förra året har också arbetat mycket med så kallade stödstrukturer i provet. Vi har noterat att stödstrukturer kan "stödjä" åt fel håll varför vi försökt hitta en lagom nivå. Även till provet 2017 har vi haft en s.k. "tankebubbla" till de öppna uppgifterna. Enligt lärarenkäten (se nedan) har detta fallit väl ut.

Provets sammansättning

Ämnesprovet i samhällskunskap i årskurs 9 bestod av två delprov. Det fanns ingen principiell skillnad mellan delproven. Det nationella provet i samhällskunskap för årskurs 9 har de senaste åren minskat

¹ Kunskapskraven i samhällskunskap årskurs 9 kan lätt ses som sex olika innehållsmässiga delar. Vi kallar detta "delar av kunskapskraven".

antalet uppgifter totalt. Från 30 stycken 2013, till 24 stycken för 2017. Vi har också arbetat aktivt för att minska andelen helt öppna uppgifter, som ofta kräver ett längre svar. Problemet blir att bibehålla hög validitet och hög reliabilitet med färre antal uppgifter och fler av strukturerad natur. Mer om detta utvecklingsarbete nedan.

Nationella provet i samhällskunskap för 2017 har hög reliabilitet, 0,933 (Cronbach alpha).²

Np sh åk 9	Antal	Upp till nivå			Antal	
	uppg./item	E	C	A	strukturerade	
2013	30	30	29	16	19	
2014	30	30	30	19	12	
2015	28	28	24	18	9	(av de 19 öppna var 5 s.k. Kortsvar)
2016	26	26	26	24	10	(av de 16 öppna var 4 s.k. Kortsvar)
2017	24	24	24	22	11	(av de 13 öppna var 2 s.k. Kortsvar)

Tabell 1. Fördelning av uppgifter, nivåer och format 2013-2017, ämnesprovet i samhällskunskap

Bedömningsanvisningar

Inga provbetyg ges direkt av elevens svar på uppgifterna. De måste först bedömas av en lärare med våra bedömningsanvisningar som stöd. Arbetet med att skapa bra bedömningsanvisningar är minst lika svårt som att skapa bra uppgifter. Vi har arbetat mycket med läsbarheten av dessa och har använt samma upplägg som vid tidigare års prov, ett tvåspaltigt upplägg där det – om möjligt – gick att få en uppgifts bedömning på ett uppslag. Enligt enkäterna och följande intervjuer med bedömande lärare så har detta fallit väl ut.

Provresultat med kommentarer

Resultaten från provbetygen återrapporterades av SCB den 30 november för årskurs 9. Under alla år proven genomförts har de nationella proven inom SO haft en digital inrapportering där lärare har rapporterat in ett urval av elever (födda den 6:e, 16:e och 26:e i varje månad). 1377 elever i detta ”samplade”³ urval har inrapporterats digitalt, vilket gjorde att vi tidigt hade preliminära resultat att arbeta med (30 juni). Detta möjliggör ett halvt års bearbetning av resultat på många olika sätt som vi annars inte hade haft möjlighet att göra. Denna obligatoriska inrapportering av ett statistiskt urval är helt avgörande för analys och framtagning av proven, då den ger oss information på uppgiftsnivå, vilket SCB’s rapportering inte gör. I texten nedan används beteckningen ”urval” för dessa elever.

² I internationell litteratur så kallas en bedömning för ett ”item”. Ordet är numera helt försvenskat, alltså item. Ett item kan bestå av flera uppgifter, t.ex. att uppgift 2,3 och 4 bedöms tillsammans i ett ”paket” och blir då ett item. Eller tvärtom kan t.ex. uppgift 2a och 2b bedömas var för sig och blir då två item. I NpSh årskurs 9 2017 motsvarade en uppgift ett item.

³ Elever med födelsedatum 6, 16 och 26 i varje månad har rapporterats in.

Nedanstående diagram visar som jämförelse provbetyget för vårt urval i juni och SCBs redovisning av provbetyg 30 november. Man ser att vårt statistiska urval står sig mycket bra med avseende på det slutgiltiga resultatet för provbetyget, därav syns också vikten av att dessa insamlingar görs.

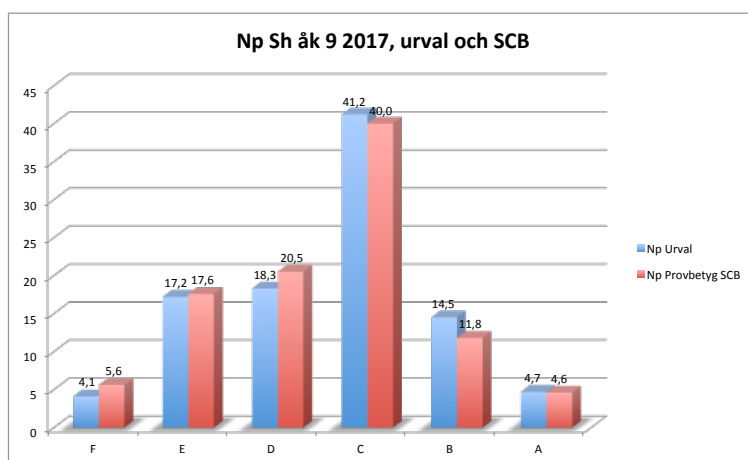

Diagram 1. Fördelning av provbetyg och slutbetyg samhällskunskap i ämnesproven i årskurs 9: /Urval provbetyg/ SCB provbetyg 2017.

I enkäterna tycker de flesta lärarna att provbetygen är ”rimligt” satta. På provbetyg E resp. A tycker dock stora minoriteter att de är för lågt respektive för högt satta.

Resultat fördelat på faktorerna kön och de som följer kursplanen för SvA.

Skillnader mellan pojkar och flickor

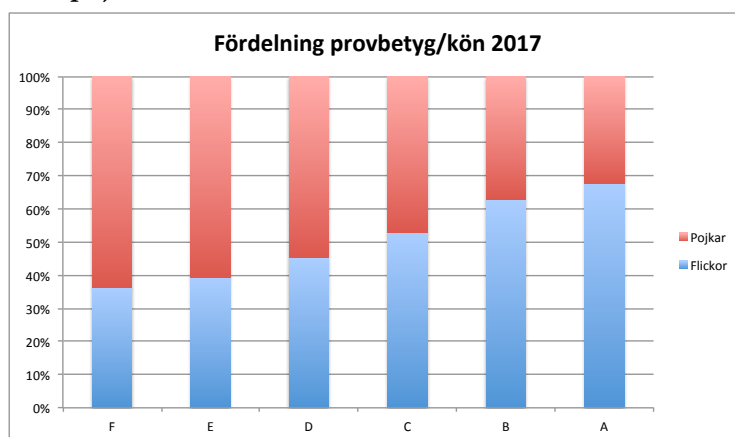

Diagram 2. Fördelning av provbetyg samhällskunskap med anseende på kön/SCB. Årskurs9 2017

Flickor presterar bättre än pojkar på provet. Under 2017 är resultatet t.o.m. något bättre för flickorna totalt än för 2016. Vad gäller slutbetyget i årskurs 9 har flickor i många år haft bättre resultat i ämnet än pojkar.

Vi har liksom i de föregående årens provrapport analyserat om provet missgynnar eller gynnar något av könen enbart utifrån variabeln ”kön”. Vi kan genomföra s.k. undergruppsanalyser för att se på hur de två undergrupperna vi har data på i vårt urval, kön och om man följer kursplanen för SvA. Vi använder

Mantel-Haentzels DIF-analys (Differential item functioning) för detta med syfte att se om enskilda uppgifter missgynnar/gynnar någon.

En vanligt förekommande teori internationellt är att alla uppgifter ska vara neutrala avseende undergrupper. Detta kan vara mycket svårt att uppnå inom prov av samhällskunskapsämnet typ eftersom uppgifterna ofta adresserar områden som kan vara olika engagerande för olika grupper. Att då åstadkomma helt neutralt ”uppförande” av uppgifterna skulle ibland ge väl ”uttunnade” uppgifter som inte vore så engagerande. Men motsatsen gäller också, dvs. uppgifterna får heller inte vara sådana att de berör någon grupp ”för mycket”, då blir de orättvisa ur provsynpunkt. För att göra ett mycket enkelt exempel kan val av idrott i en fråga om ungdomars idrottande eventuellt vara olika engagerande för flickor respektive pojkar.

Fler uppgifter detta år än förra året är ”neutrala”. För att se på skillnaden så används Mantel-Haentzels DIF-analys. Resultatet anges i steg: neutralt, gynnar ”svagt” eller gynnar ”starkt” (alternativt missgynnar).

Om man inte når att få helt igenom neutrala uppgifter, så kan en angreppspunkt vara att uppgifter

- 1) inte bör missgynna/gynna starkt, och
- 2) om det finns uppgifter som gynnar en grupp, så bör det finnas andra som gynnar den andra gruppen.

Vad gäller kön så ser tabellen för provet 2017 ut som följer (provet är sekretessbelagt, men för analysen så ge vissa indikationer angående uppgiftens beskaffenhet):

NpSh9 2017
DIF Gender

"Uppgift"	DIF	Format	Innehåll
A	Gynnar flickor, svagt	Öppen	Lag och rätt
B (6)	Gynnar flickor, svagt	Öppen	samhällsfråga
C (7)	Gynnar flickor, svagt	Öppen	samhällsfråga
D	Gynnar flickor, svagt	Öppen	internet
E	Gynnar pojkar svagt	Strukturerad	politik
F (4)	Gynnar pojkar svagt	Strukturerad	ekonomi
G	Gynnar pojkar svagt	Strukturerad	samhällsfråga
H	Gynnar pojkar svagt	Strukturerad	samhällsfråga/politik
I	Gynnar pojkar svagt	Strukturerad	samhällsfråga
J	Gynnar pojkar svagt	Strukturerad	samhällsfråga

Tabell 2. DIF-analys avseende kön, Np Sh årskurs 9 2017

Siffror inom parentes hänvisar till att uppgiften också finns med i tabell 3, DIF för SvA

Uppgifterna är ”anonymiserade”, dvs. tilldelat uppgiftsnummer är slumpmässigt. Fördelning pojkar/flickor är relativt jämn, dvs. det finns uppgifter där båda grupperna gynnas. Pojkarna gynnas av strukturerade svarsformat, vilket är känt sedan tidigare. De strukturerade är (till viss del) mer begreppsorienterade. Ingen av uppgifterna under 2017 gynnar någon grupp ”starkt”. Tabellen ovan visar också vikten av att det finns både öppna och strukturerade svarsalternativ

Skillnader mellan de som läser och inte läser svenska som andraspråkskurs (SvA)

På samma sätt som ovan har vi gjort analys på uppgifterna med avseende på om de gynnar eller inte gynnar de som läser SvA. Man kan tro att många uppgifter missgynnar de som läser SvA. I denna analys så jämförs de i de olika grupperna som har samma i provresultatet. De elever som läser SvA har i snitt sämre resultat på provet. Detta gäller för alla nationella prov, dock med viss skillnad mellan proven. Men med denna statistiska möjlighet, att jämföra de med samma förmåga i ämnet, och den enda särskiljande variabeln är att de läser svenska som andraspråkskurs, så kan vi analysera uppgifterna i provet.

Samma typ av tabell som ovan, ”anonymiserade” uppgiftsnummer, men med viss indikation av uppgiftens beskaffenhet:

NpSh9 2017

DIF SvA

"Uppgift"	DIF	Format	Innehåll
1	Missgynnar SvA, starkt	Strukturerad	samhällsfråga
2	Missgynnar SvA, svagt	Strukturerad	samhällsfråga
3	Missgynnar SvA, svagt	Strukturerad	ekonomi
4 (F)	Missgynnar SvA, svagt	Strukturerad	ekonomi
5	Missgynnar SvA, svagt	Strukturerad	media
6 (B)	Gynnar SvA, svagt	Öppen	samhällsfråga
7 (C)	Gynnar SvA, svagt	Öppen	samhällsfråga
8	Gynnar SvA, svagt	Öppen	EU

*Tabell 3. DIF-analys avseende att följa kursplanen inom SvA, Np Sh årskurs 9 2017
Bokstäver inom parentes hänvisar till att uppgiften också finns med i tabell 2, DIF för kön.*

Eftersom kunskapskraven enligt Lgr11 inom samhällskunskap ofta bygger på att kunna redogöra för olika skeenden i samhället, så det gäller att proven prövar elevernas kunskaper med hjälp av en mix av olika uppgiftstyper. Alla uppgifter kan inte vara öppna uppgifter som kräver mycket skrivande av eleverna.

En av uppgifterna i provet missgynnar SvA ”starkt”. Vi har de två senaste åren inte haft någon uppgift som starkt missgynnade denna grupp. Uppgiften i år är strukturerad och innehållet i uppgiften har tidigare inte missgynnade gruppen. Vår analys av resultaten är att uppgiftens svarsalternativ kan vara tunga avseende språket.

Tidigare år har vi sett att det innehållsmässigt fanns en intressant trend, de som läser SvA ser ut att klara sig bättre på uppgifter som frågar efter demokratins grundvalar och även på uppgifter som diskuterar ekonomi. Så inte i år. En ytterligare intressant skillnad mot föregående år är att de uppgifter som gynnar gruppen som läser efter kursplan SvA är ”öppna”. En positiv tolkning kunde vara att vi anpassat uppgifterna bättre för denna grupp. Men o andra sidan så missgynnar flera strukturerade denna grupp, vilket förstås inte är bra.

Validitet och reliabilitet

Validitet

Validity refers to the degree to which evidence and theory support the interpretations of test score for proposed uses of tests. Validity is, therefore, the most fundamental consideration in developing tests and evaluating tests. The process of validation involves accumulating relevant evidence to provide sound scientific basis for the proposed score interpretations.

Standards⁴

Enligt citatet ovan så innebär validitet: tolkningen av provresultaten stödjer det som testet var avsett för (att mäta). All information som kan inhämtas bör således göras för att stödja arbetet med att se om proven är valida. Ett förenklat uttryck är att man mäter det man avser att mäta. Men citatet ovan går delvis bortom detta och fokuserar på vilka tolkningar vi gör, provet inte har visat tillräckligt hög validitet *i sig*, det är ingen inneboende egenskap, utan de tolkningar vi gör är det vi skall se på.

Valid kommer från latinet och betyder från början ”stark”, och svensk betydelse idag snarast ”giltig”. Starkt giltig blir då en bra beskrivning av validitet.

Ett av problemen är just vilka bevis som används för att mäta korrelationen mellan den teoretiska definitionen och den operationella definitionen. I detta fall är den teoretiska definitionen kunskapskravens innehåll.

Det ett prov/test konstrueras för att mäta kallas ofta internationellt för ett bakomliggande ”*construct*”⁵. Ett nationellt provs bakomliggande ”*construct*” (oftast idag ”konstrukt”) är kursplanen i ämnet, och bedömningen via kunskapskraven för oss de inom samhällskunskap för årskurs 9.

Vår valideringsprocess kan beskrivas i tidsordning på följande sätt:

1. Första ledet i valideringen är att vi själva analyserar kursplanen och dess kunskapskrav ytterst noggrant och funderar över operationaliseringarna i form av uppgifter, och vilka effekter på validiteten som olika format kan ha.
2. Valideringen visavi avnämarna. Detta genomförs genom att vi under året till gruppen har knutit tre medarbetare ”från fältet”, aktiva lärare som arbetar i gruppen 1-2 dagar per vecka kontinuerligt över hela året. En eller flera av dessa byts varje år, för att vi skall få ny ”input” från verksamheten. Detta förutom alla de större möten med referensgruppslärare som vi har under året.
3. För att få än större inflytande från verksamheten, så har vi under året genomfört ett antal åtgärder:
 - a) Alla elever och lärare som deltar i utprövningen av uppgifterna får ge sina synpunkter på dem i en enkät. Till detta prov totalt 4277 elever och 128 lärare från hela Sverige. Lärarna slumpas delvis och tas delvis från de som via enkäten till proven anmält intresse. Genom analys av enkäterna får vi en bra uppfattning om hur frågorna tas emot.
 - b) Under året har vi ett antal större lärarsamlingar. En av dessa, kallad ”bedömarveckan” (BV, numera tre dagar, var tidigare en hel vecka), skedde v. 22, maj/juni 2016 inför detta prov. 15 lärare från 15 olika skolor i 12 kommuner medverkade. Till BV-dagarna brukar proportionen

⁴ Standards for Education and Psychological Testing (2014) är standardverket för amerikansk provtagning. Egentligen ett s.k. ramverk. Använd också mycket internationellt.

⁵ Vid en enkel översättningssökning på nätet så får man som förslag på *construct* t.ex. ”hypotetisk konstruktion” som i detta sammanhang torde väl svara mot ovanstående. Även ”tankeskapelse” är beskrivande. Ordet *construct* har nu blivit så etablerat att man också får det ”svenska” ordet ”konstrukt (akademiskt begrepp)”. Wikipedia anger ”*a hypothetical construct is an explanatory variable which is not directly observable*”.

”gamla/nya” vara 50/50, d.v.s. hälften av lärarna har varit med någon gång förut för att leda arbetsprocessen i grupperna, hälften skall vara nya, dock har alla genomfört någon provning.

Lärarna bedömer de öppna uppgifter som provats, bedömningen sker med hjälp av bedömningsanvisningar som tagits fram i provgruppen. Efter bedömningen bearbetas både uppgift och bedömningsanvisning av lärarna där de kommer med förslag till förändringar och förbättringar. Under kalenderåret 2017, med arbetet för provet 2018, har dessa ”BV” ökat till två, och ligger också tidigare, då vi arbetat med att tidigarelägga provningarna i förhållande till när provet genomförs i skolorna.

c) Under hösten, när provet går mot att vara klart, samlar vi en mindre grupp lärare som får arbeta med utformningen av bedömningsanvisningar (BA) till ett antal öppna uppgifter som vi bedömer som särskilt intressanta. Dessa två dagar kallas BA-dagar och skedde till detta prov (2017) den 24-25 oktober 2016, Gruppen bestod då av 12 lärare, 6 av dessa hade jobbat med oss tidigare och 6 var helt nya i sammanhanget

d) sista valideringen sker vid det s.k. kravgränssättningsmötet då lärare från hela landet och får där kommentera främst bedömningsanvisningarna (lärarna gör hela provet och huvuduppgiften är att ge underlag för betygsgränser). Mötet skedde 17-18 januari 2017, 15 lärare från 15 kommuner, från Luleå till Ljungby medverkade. Här ska det vara fler ”nya”, detta år hade vi 9 ”nya”, 6 ”gamla”.

4. Under den senare delen av provets utveckling så har vår expertgrupp avseende ämnesinnehåll gått igenom alla uppgifter, som ett led i validitetsprovningen. Expertgruppen består av personer från Statsvetenskapliga institutionen, Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap och Institutionen för nationalekonomi, alla vid Göteborgs universitet. De är ämnesföreträdare, men har alla vid något tillfälle i sina karriärer undervisat på ämneslärarutbildningarna.

En sista del i vår kontinuerliga validering utgör också vårt arbete med våra statistiska metoder. Under arbetet med bedömningsanvisningarna har vi kunnat använda flera statistiska analysmetoder för att se hur anvisningarna fungerat. Som ovan nämns har IRT (Item Response Theory) varit till mycket stor hjälp, och vi har under året haft möjlighet att utveckla dessa analysmetoder. Bland annat så bygger denna provrapport på en teknisk rapport baserat på urvalseleverna. Denna tekniska rapport publiceras inte, då den också är uppgiftsspecifik avseende sekretessbelagda uppgifter. Rapporten är relativt stor, 45 sidor, och tas fram i augusti för provet som gick i maj.

Arbetet med IRT har hjälpt oss med arbetet att skriva säkrare bedömningsanvisningar, för att göra dessa valida i förhållande till uppgifter och elevsvar. Validitet innebär också att alla steg i kedjan kunskapskrav – uppgift – provning – bedömningsanvisning - tolkning av dessa genom lärare osv. skall fungera.

Reliabilitet

Reliabilitet innebär att det valida provet ska mätas på rätt sätt. Ett test kan inte vara valit utan god reliabilitet. Provkonstruktörer världen över analyserar ofta sina prov med flera olika korrelationsmått för att kunna belysa provets för- och nackdelar på olika sätt. Vi har valt att analysera detta prov med hjälp av tre vanliga korrelationsmått.

Korrelation – Cronbach alpha

Reliabilitetsmått avser ibland s.k. inre konsekvens, om uppgifter och elevsvar ”samverkar” så att det finns konsekvens i resultatet. Äp Sh9 2017 har ett reliabilitetsmått på **0.933** (2016: 0.941, 2015: 0.932, 2014: 0.925, 2013: 0.911). Reliabiliteten är beroende av antalet uppgifter. I år hade 24 uppgifter i förhållande till 2016 då vi hade 26. 2013 hade vi 30 uppgifter, så arbetet med att göra varje uppgift mer reliabel har också fungerat. Vi har detta år också analyserat reliabiliteten för de enskilda delarna av kunskapskraven som provet prövar, då vi detta år gett möjlighet för lärare att frivilligt inrapportera sina

elever i en databas (samma förfarande som när man rapporterar in de elever som medverkar i ”urvalet”). Vid den frivilliga inrapporteringen så får lärarna reda på ett medeltal för riket vad det gäller de enskilda delarna av kunskapskraven. Detta ger då en möjlighet för lärarna att bedöma utfallet av den egna undervisningen med avseende på de olika delarna av kunskapskraven. Lärare till 839 elever har 2017 utnyttjat denna möjlighet.

Vad gäller reliabilitetsmått, så finns en internationell ”tumregel” som säger att om man skall återrapportera resultat till enskilda provtagare så skall reliabiliteten ligga på minst 0,9, och skall man återrapportera delar av prov på gruppnivå så skall reliabiliteten ligga på minst 0,7. I följande tabell ges värdena för Np Sh9 2017:

Tabell 4. Cronbach alpha Np Sh årskurs 9 2017

NpSh9 2017			
På hela provet		0,9333	
Per dkk/förmåga			
1	<i>Samband-str</i>	12 item	0,8545
2	<i>Resonera på</i>	6 item	0,8309
3	<i>Samhällsfråg</i>	6 item	0,8020

I tabellen syns att värdena väl motsvarar gränsvärdena för individuell återrapportering för hela provet, och återrapportering av delarna av kunskapskraven på gruppnivå (som alltså görs i den frivilliga inrapporteringen). Item är beteckningen på ett ”bedömningsområde”. Oftast är en uppgift ett item. Men en uppgift kan bedömas utifrån två olika delarna av kunskapskraven, och därmed ge två item. Eller så kan flera uppgifter, t.ex. ett antal kortsvar, bedömas ”i klump”, dvs. bilda ett item. För samhällskunskap 9 år 2017 motsvarar alltid en uppgift ett item.

Korrelation-separation index

Ett annat mått på tillförlitlighet på provet är det s.k. Separation index. Detta anger i vilken grad som provet förmår skilja, separera, eleverna åt. Det gäller ju för ett prov att inte ”klumpa” eleverna för mycket utan man så träffsäkert som möjligt kan analysera deras förmåga i ämnet och separera eleverna. Vi utvecklar inte här bakomliggande teori men man brukar inom detta mått ange att provet skall vara över 2, över 3 är bra, över 4 mycket bra.

Separation index för NpSh9 2017:

NpSh9 2017	
Separation index:	3,787

Tabell 5. Separation index Np Sh årskurs 9 2017

Korrelation-SEM

Genom att använda IRT vid utprovningar, ger det information om de olika uppgifternas svårighetsgrad i förhållande till elevernas olika förmåga/kunskap inom ämnet (eller egentligen visavi det som provet testar). Detta ger möjlighet att tillse att elever med olika förmåga alltid har uppgifter att arbeta med i provet. Både de elever som är ”duktiga” i ämnet och ”inte så duktiga” i ämnet måste ha uppgifter att arbeta med, annars förmår provet inte skilja eleverna åt på ett bra sätt. Det måste finnas uppgifter för alla elever om provet skall vara ett bra prov.

För att testa om provet är sådant, kan man mäta med SEM, standard measurement error och TIF, test information function. Arbetet med att använda dessa informationskällor för att göra ett bra prov kommer att utvecklas under de närmaste åren.

Med hjälp av detta mått så kan vi här, även om vi inte går in i detaljer, se en del intressanta resultat:

Provet's uppgifter har varit sådana att elever med både ”starkare” och ”svagare” förmåga i ämnet samhällskunskap har uppgifter att arbeta med, vilket innebär att det finns uppgifter i Np Sh9 för alla elever. Det gäller dock att uppgifterna inom hela detta spann är av god kvalitet och säkerhet. Man kan säga:

Informationen om alla elever som tar provet, oberoende av resultat, eller i varje fall inom högsta och lägsta gräns för provbetyg, bör vara så god och säker så att resultatet för enskild elev kan anses med tillräcklig säkerhet givet.

Ett reliabilitetsmått som används för att mäta detta är SEM, Standard Error of Measurement. Det anges ibland som mer användbart än t.ex. Cronbach alpha.

Standards for Education and Psychological Testing skriver:

The SEM is an indicator of a lack of consistency in the scores generated by the testing procedure for some population. A relatively large SEM indicates relatively low reliability/precision.⁶

SEM är således inte bara ett sammanfattande värde, utan ger värden över hela den skala man avser att mäta. En vanligt förekommande gräns för mycket god precision är ett SEM-värde under 0,3 på hela ”poängskalan” där man har sina *cut scores* (gränser för olika provbetyg). Detta mått är relativt ”hårt” men ger en tydlig fingervisning om att den elev som har fått x poäng verkligen har det, och inte av slump någon annan gång skulle få några poäng färre eller fler.

NpSh9 17 har en lägsta ”cut score” på 16 belägg och högsta på 55 belägg (gränserna mellan provbetyg F/E och B/A respektive). Kurvan för SEM ser ut som följer:

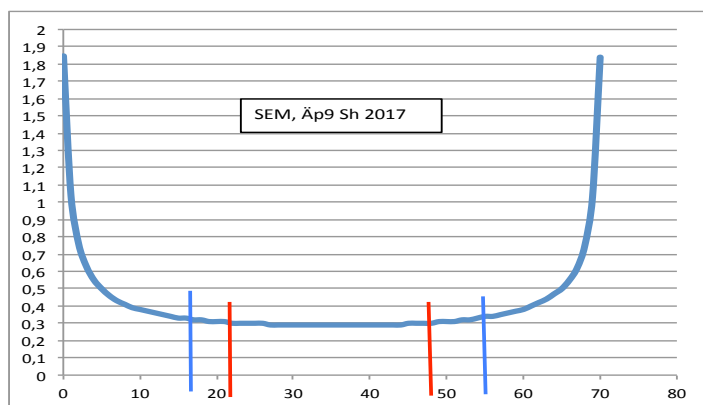

Diagram 4. SEM, NpSh 9, 2017

SEM sjunker under 0,3 vid 22 belägg och stiger över vid 48 belägg, och har 0,34 vid 55 belägg. Lägsta nivå är 0,29 (mellan 27 – 44 belägg). Detta ett bra resultat. Provet har en god precision vilket gör att vi kan uttala oss om elevernas antal belägg verkligen stämmer inom de gränser som provet har.

En mycket bidragande del i detta är att bedömningsanvisningarna särskiljer de olika nivåerna inom varje uppgift på ett bra sätt. SEM kan alltså användas för att utvärdera noggrannheten i bedömningsanvisningarnas texter.

Tillförlitligheten (reliabiliteten) på ämnesprovet är god. Detta är resultatet av relativt stora prövningar som har analyserats ur flera olika synvinklar, och med hjälp av flera olika metoder.

⁶ The Standards for Educational and Psychological Testing 2014

Många av dessa statistiska mått ovan kan verka väl tekniska för lärare som arbetar aktivt med proven. Men om inte är tillförlitligt både vad gäller validitet och mätsäkerhet, så blir provet med ett tydligare språk orättvist, det mäter inte det som var avsett att mäta. Och om det blir osäkert så drabbas någon, tyvärr vet vi då inte ens vem.

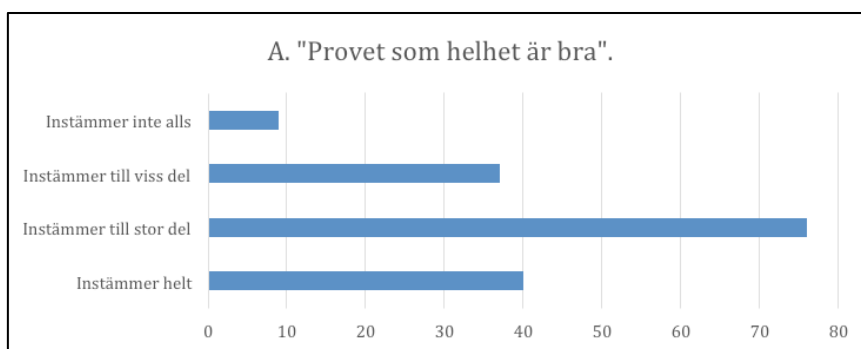
Nationella provet i samhällskunskap årskurs 9 2017 var ett – i många stycken – tillförlitligt prov.

Enkätresultat med kommentarer

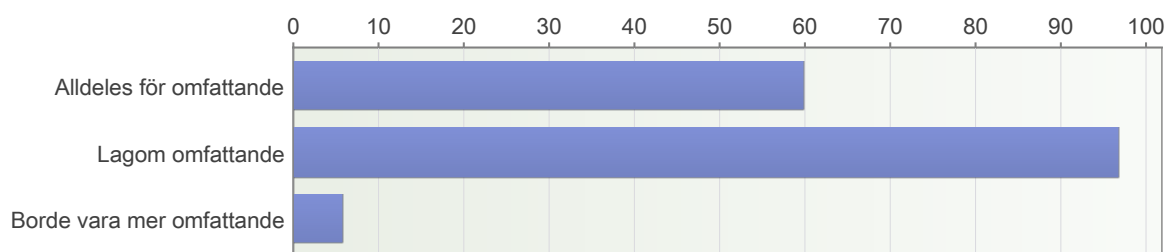
De strukturerade frågorna i enkäten besvarades av 163 lärare och där det fanns möjlighet att skriva kommentarer utnyttjades det av i snitt 100 lärare. Detta är lägre än föregående år, och betydligt lägre än för två år sedan. En eventuell förklaring till detta kan vara att en förändring av informationen kring enkäten i Lärarinformationen. 2017 har också enkäten omarbetats så flera frågor är gemensamma oavsett ämne.

Det nationella provet i samhällskunskap togs 2017 emot väl. Av de lärare som har svarat på enkäten har 71% svarat att de instämmer helt eller instämmer till stor del med påståendet ”provet är som helhet bra”. Detta är en ny fråga för lärarna att besvara, men vi kan jämföra denna fråga med ”Vad tyckte du om ämnesprovet som helhet?” och där har vi sedan starten 2013 kunnat avläsa att lärarna har tyckt bra eller mycket bra om provet i samhällskunskap.

Vad tyckte du om ämnesprovet i samhällskunskap som helhet?

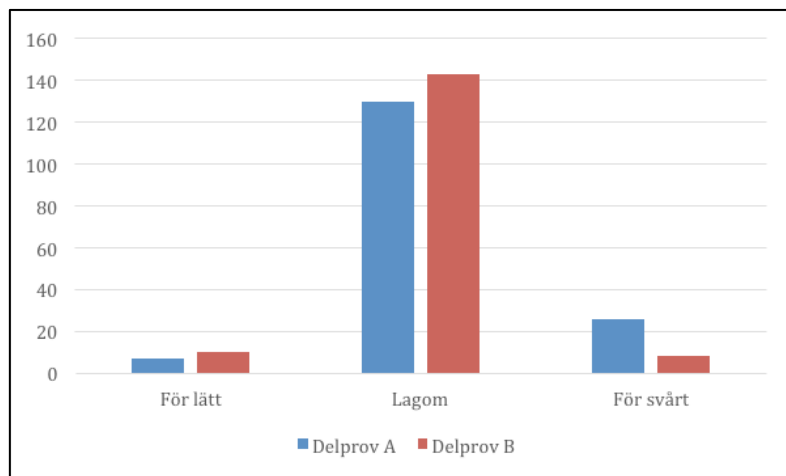
Vad anser du om omfattningen av ämnesprovet i samhällskunskap?

Jämfört med 2016 anser färre lärare att provet är alldeles för omfattande, andelen lagom omfattande har ökat. Några fler, jämfört med 2016 anser att provet borde vara mer omfattande.

I kommentarerna till denna fråga skriver lärarna att provet innehåller för många öppna frågor. Detta har varit en återkommande synpunkt från lärarna, sedan 2015 har vi haft som målsättning att minska antalet öppna uppgifter. Detta är också något som nu uppfyllts. Bland de positiva kommentarerna finns exempelvis att uppgifterna och innehållet som eleverna möter är bra.

Hur bedömer du svårighetsgraden i delproven?

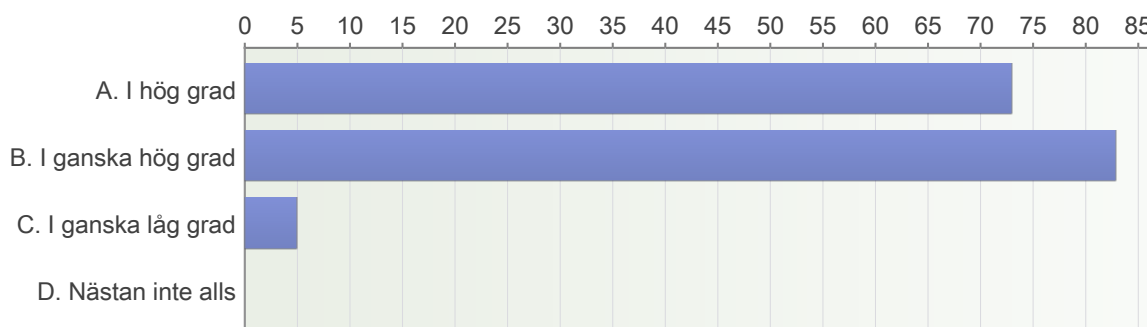

De allra flesta anser att provets svårighetsgrad är lagom.

Det finns både positiva och negativa kommentarer kring provets svårighetsgrad, bland de positiva överväger kommentarer kring att provets svårighetsgrad är just lagom och bland de negativa att det kändes lätt att få E på en del uppgifter och svårt att få A på hela provet.

När vi utformar provet är det viktigt att det innehåller uppgifter av varierande format, alltså både uppgifter som kräver en del skrivinsats och uppgifter som är slutna och inte kräver långa svar. I årets enkät anser 72% av lärarna att balansen i provet mellan olika format är bra, förra året var det ca 35% så där vårt utvecklingsarbete lyckats.

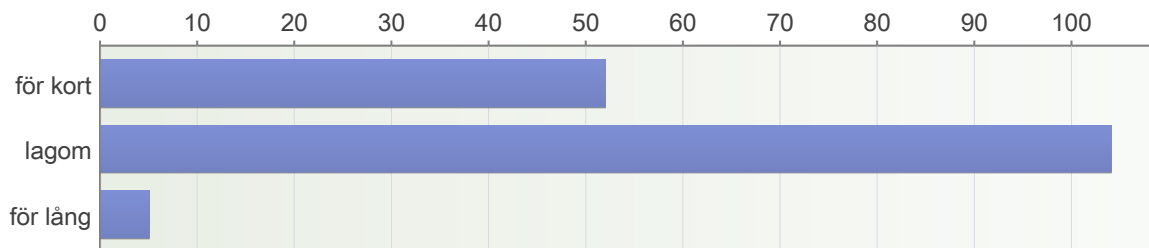
Har provets innehåll behandlats i undervisningen?

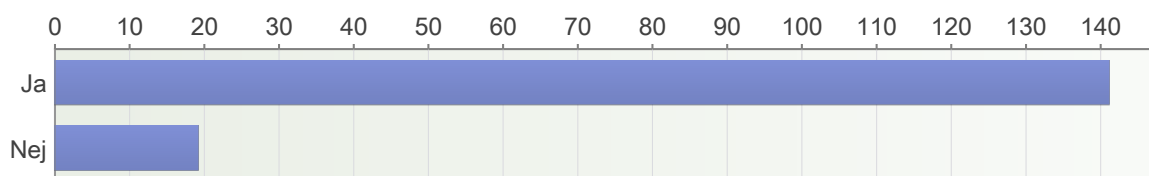
Kommentarerna signalerar att vi har träffat innehållet väl för elevernas del, en del av det är behandlat i årskurs 7 men inget av innehållet är obehandlat. Vi är mycket glada över dessa siffror då detta är något vi lägger mycket tid och kraft på i utformandet av våra frågor. Om eleverna känner igen innehållet blir de också mer positivt inställda till att genomföra provet.

Provet skrivtid var 120 minuter per delprov, detta upplevde majoriteten av lärarna som lagom. Detta är en klar förbättring jämfört med 2016 och förklaringen till detta är troligen det minskade antalet uppgifter och att flera av uppgifterna är av slutna format.

Skrivtiden (120 min) var...

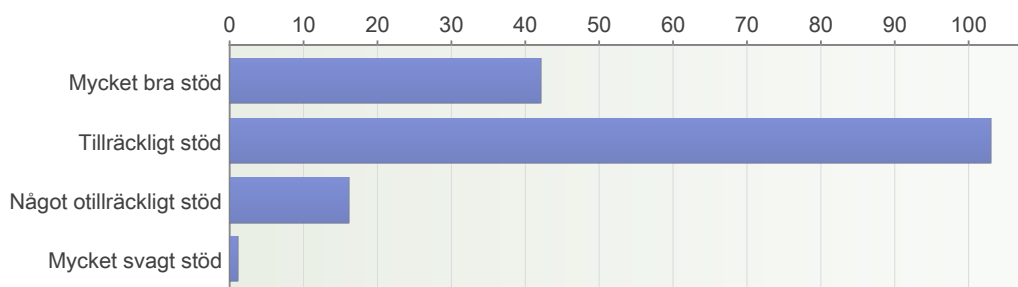

Tankebubblan – upplever du att eleverna hade hjälp av den?

Sedan provet 2014 har vi använt oss av en tankebulbula i de öppna uppgifterna för att signalera till eleverna vad som är viktigt att tänka på när de svara på uppgifterna, man kan säga att bedömningsaspekterna är omgjorda till elevspråk. Detta har fallit mycket väl ut och drygt 90 % av lärarna anser att den är till hjälp för eleverna. Vi har valt att inte (till eleverna) i varje fråga i detalj ange vad som krävs för de olika nivåerna för att minska risken för att det blir en avbockningslista att skriva efter. Vår erfarenhet i provgruppen är att svaren genom detta sätt att informera eleverna möjliggör högre kvalitet i elevsvaren. Lärarna är nöjda med bubblan, några menar att texten skulle kunna bli än mer tydlig och att vi exempelvis skulle skriva hur många av olika saker i aspekterna som krävs för att nå de olika nivåerna.

Vad anser du om utformningen av häftet bedömningsanvisningar med avseende på vilket stöd det gav vid bedömning?

För att ett nationellt prov ska bli reliabelt behövs bedömningsanvisningar som lärarna upplever som stöd. De allra flesta lärarna upplever att bedömningsstödet gett ett bra eller tillräckligt stöd, ca 95 %. Endast några få anser att stödet är mycket svagt.

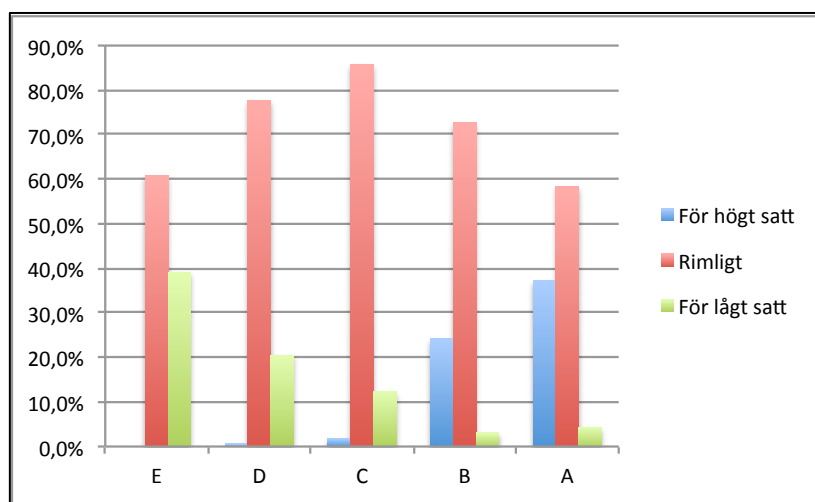
Bland kommentarerna finns att lärarna gärna hade velat se fler exempel på elevsvar och en kommentar som även funnits tidigare år är att lärare efterfrågar svar som inte når nivå E.

När det gäller de autentiska elevsvaren upplever lärarna dessa som bra, men man hade gärna sett fler.

Gränserna för de olika provbetygen är framtagna på kravgränssättningsmöten där aktiva lärare är med och tar fram gränserna.

De flesta lärare i vår enkät anser att vi har tagit fram rimliga gränser för de olika provbetygen. Förra året var det en del lärare som ansåg att nivåerna på alla nivåer var för låga. Detta kan vi inte se i årets prov. En del lärare kommenterar dock att glappet mellan C och B upplevdes som stort.

Vad anser du om gränserna för respektive provbetyg?

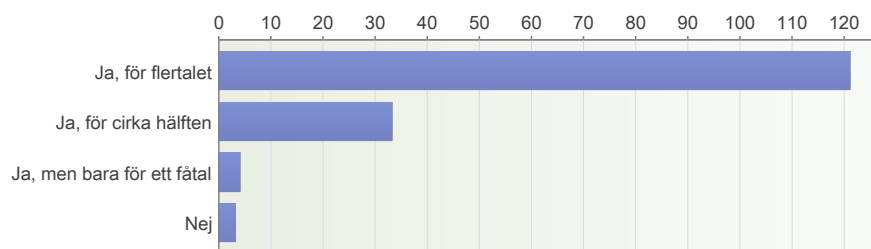
Kommentarer:

Alldeles för svårt att få A.

E-nivån kändes lite lågt satt.

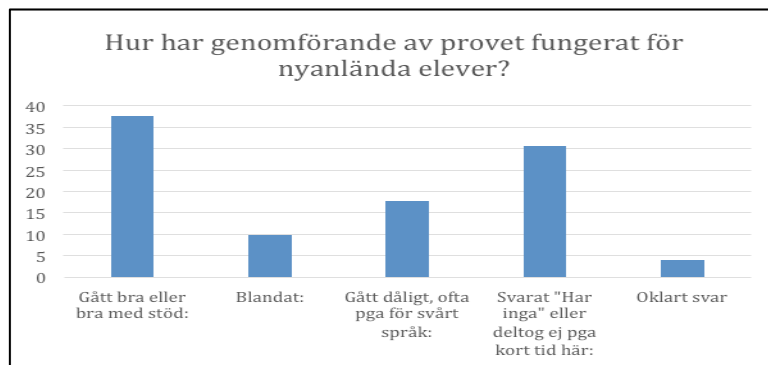
Enkelt att nå E och svårt att nå A och B.

Anser du att resultaten på provet ligger i linje med elevernas övriga prestationer under läsåret?

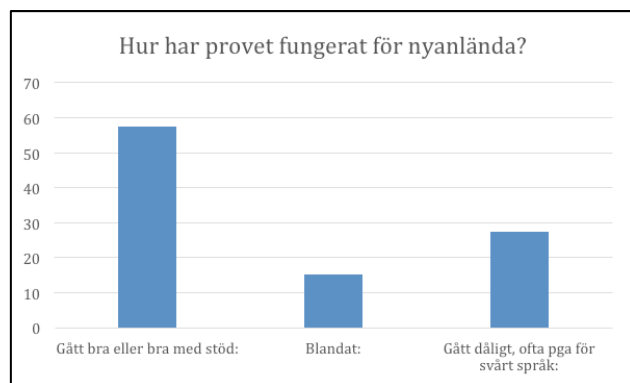

De allra flesta lärare anser att provresultatet ligger i linje med elevernas övriga prestationer.

Ny fråga för 2017 var: Hur har genomförande av provet fungerat för nyanlända elever?

Det är ganska många som svarat att de inte har några nyanlända i sina grupper vilket gör att vi räknat om värdena och bara tittat på de som har nyanlända. Då blir resultatet följande:

Här kan vi se att den största gruppen anser att det har fungerat bra eller bra med stöd. Men det är också många som signalerar bekymmer för denna grupp av elever bland annat för att provet upplevs ha för svårt språk.

Avslutning

Utifrån enkäterna har provet tagits emot bra och återspeglar lärarnas syn på ämnet och deras syn på elevernas kunskapsnivå. Man kan säga att provet har ”igenkänningsvaliditet” (face validity). Utifrån våra analyser har uppgifterna haft låg tröskel, så till vida att eleverna ofta försökt lösa uppgifterna. Eftersom det varit ett uttalat mål för oss, är resultatet gott.

Np Sh9 2017 har haft en relativt jämn fördelning mellan uppgifter med öppna och strukturerade svarsalternativ. Under rubriken omfattning har lärare kommenterat att det upplevts som ”för omfattande” i lägre grad än 2016. ”Lagom” är nu den största gruppen, dock med ”för omfattande” som en stor minoritet. Svårighetsgraden på uppgifterna upplevs som ”lagom” av nästan alla svarande.

Np Sh9 2017 ger många möjligheter att visa kunskaper för nivå A.

I elevhäftena har den stödstrukturen ”tankebubblan” fortsatt mottagits bra.

Bedömningsanvisningarna och den av oss valda layouten verkar också fortsatt ha fallit väl ut.

Utifrån de analyser vi gjort har provet relativt höga värden för reliabilitet, bedömningsanvisningarna har kunnat åtskilja de olika nivåerna i elevsvaren, och provet som helhet ger eleverna möjlighet att - med god spridning - visa sin kunskapsnivå i ämnet. SEM ligger mycket bra till på hela antalet förekommande belägg inom betygsstegen.

Områden för fortsatt utveckling och bibehållande av goda värden:

- Fortsatt arbete med att göra bedömningsanvisningarna än tydligare och precisa.
- Ytterligare analys och utveckling av de strukturerade svarsalternativen, så att de på ett reliabelt och valit sätt mäter det som de är avsedda att mäta. Detta är en pågående process.
- Analys av ”omfattningen” av provet. Vad kan göras, med bibehållen mätsäkerhet, för att provet skall upplevas som inte fullt lika omfattande. 2017 minskades antalet uppgifter, vi måste i fortsättningen se på andra alternativ.
- Vi har redan idag ett stort utbyte med lärarna på fältet. Vi avser att behålla, och än mer utöka, detta inslag i vår utveckling.
- Vi arbetar med en stor repertoar av statistiska mått och jämförelser, och vi avser att behålla och utveckla detta än mer.
- För tredje året i rad har vi haft en frivillig inrapportering. Lärarna kunde där jämföra klassens resultat (på grupp nivå) vad avser enskilda delarna av kunskapskraven med rikets. Fler lärare än året innan genomförde detta. Mycket litet information om detta gavs i Lärarinformationen 2017. Vi avser att verka för att denna information återkommer. Utvecklandet av So-ämnenas provkonstruktörers egen hemsida, npsportal.se, skall fortsätta för kontinuerlig information till lärarkåren.
- Vi kommer att arbeta för att informationen skall bli tydligare om betydelsen av lärarenkäten för utvecklandet av proven. Troligen har den förändringen av informationen inneburit en sänkning av antalet svar.

Denna rapport kommer att publiceras på Skolverkets hemsida, SO-ämnenas egen hemsida och provgruppens egen hemsida:

www.npsportal.se

www.ips.gu.se/forskning/forskningsprojekt/nationella-prov-samhallskunskap/

Referenser

Bond, T och Fox, C (2007) *Applying the Rasch Model*, Routledge 2007

Gustavsson, J-E., C.Cliffordsson C., Erickson G., *Likvärdig kunskapsbedömning i och av den svenska skolan – problem och möjligheter* SNS Förlag Stockholm 2013

Löfstedt, A (2015) *De första nationella proven i samhällskunskap – en studie i bedömersamstämmighet* Göteborgs universitet, Institutionen för pedagogik och specialpedagogik

Nering, M, och Ostini, R (red.) *Handbook of Polytomous Item Response Theory Models* , Routledge 2010

Standards for Educational and Psychological Testing (2014) American Educational Research Association (AERA), American Psychological Association (APA), och National Council on Measurement in Education (NCME)

Wilson, M, *Constructing Measures*. Psychology Press 2005

Bilaga 1. Utprövningar för Sh ÄP 9 2017

(Förklaring: 719 = inför 2016, I:a prövningen, årskurs 9)

Inför Äp 2016 har följande utprövningar gjorts:

1. 719 a

Totalt 17 häften konstruerades innehållande 6-8 uppgifter per häfte.

Årskurs 9

Antal elever: 1213

Antal lärare: 40

Antal skolor: 35

inne 28 november 2015

2. 719 b

16 häften konstruerades innehållande 6-7 uppgifter per häfte.

Årskurs 9

Antal elever: 775

Antal lärare: 20

Antal skolor: 20

inne 29 januari 2016

3. 729

Årskurs 9

Antal elever: 1251

Antal lärare: 39

Antal skolor: 36

inne 29 april 2016

4. 739

Årskurs 9

Några få uppgifter, 6 stycken, gjordes tillsammans med prövning 819, första till provet 2018.

1038 elever, 29 lärare, 27 skolor

Totalt 4277 elever, 128 lärare på 118 skolor
från Sorsele till Trelleborg.